

HATAY'IN SOFİLERİNDEN SEFİL MOLLA VE ONUN DİVANI

A STUDY ON SEFİL MOLLA, A SPIRITUAL WISEMAN FROM HATAY, AND HIS COLLECTED WORKS

СЕФИЛЬ МОЛЛА И ЕГО ДИВАНЫ КАК ОДИН ИЗ СУФИСТОВ ХАТАЯ¹

Hüseyin Kürşat TÜRKAN*

ÖZ

Kökene ve kökleri İslamiyet'in kabulünden önceki dönemlere kadar ulaşan Halk Edebiyatı, varlığını geçmişten günümüze kadar çeşitli yollarla sürdürmüş ve sürdürmeye devam etmiştir. Bu edebiyat, halkın diliyle oluşturulduğu, halkın duygu ve düşüncelerini, hayal dünyasını, zekâsını, ortak beğeni ve beklentilerini karşılayıp aynı pencereden dünyaya bakışını yansıttığı için Halk Edebiyatı olarak adlandırılmıştır. Söz konusu edebiyatın icracıları, toplumun bir temsilcisi olarak millî ölçümüz ve nazım biçimimiz olan “*hece ölçüsü ve dörtlüklerle*” duygu ve düşüncelerini dile getirmişlerdir. Dil özellikleri ve ifade biçimleri dönemin sosyal özellikleri başta olmak üzere birçok noktada zamana ve çağın beklentilerine ayak uydurarak şekillenmiştir. Çoğu zaman halk kültürünün özelliklerini yansıtan bir yol benimseyen temsilciler, kimi zaman dönemdeki diğer akımlardan da etkilenmiştir. Bu akımların başında kuşkusuz Divan Edebiyatı'nın etkisi yer almaktadır. Çünkü Halk Edebiyatı'nın temsilcileri, Divan Edebiyatı'ndan etkilenerek aruzlu türler kullanmış ve Divan Edebiyatı'nın temsilcileri gibi divanlar yazmışlardır. Gerçi, söz konusu divanlarda sadece aruzlu kalıpların kullanıldığını da söylemek büyük bir yanlış olur. Bu makalede Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde Bayazid-ı Bestami hazretlerinin türbedarlığını ve imamlığını yapmış olan rahmetli Sefil Molla'nın silsile yoluyla torunlarına kadar ulaşan divanı, ele alınıp incelenecektir. Divanın bir bölümü Sefil Molla'nın torunu İsmail Hakkı Konyalı tarafından dedelerinin ruhunu şad etmek üzere okunmuş ve basılmıştır. Söz konusu divanın eni 15 cm. boyu 22 cm. olup kapak tarafında yıpranmış olan yeşil bir bez bulunmaktadır. Sefil Molla divanında eserler, kırmızı renkte olan bir kalemlle yazılmış olup günümüze gelinceye kadar gerek nemlenme gerek farklı nedenlerden dolayı yazının rengi açılmış ve bazı sözcükler okunamaz hâle gelmiştir. Divanda ağırlıklı olarak Halk Edebiyatı'nın nazım şekilleri görülürken özellikle söz konusu divanın girişinde ve son bölümünde Divan Edebiyatı nazım şekilleri kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Sefil Molla Divanı'nda destan türüne de rastlanmış olup söz konusu destanlar, farklı bir çalışmada ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Halk Edebiyatı, kültür, Divan Edebiyatı, Divan, Sefil Molla.

ABSTRACT

Folk Literature, whose origin and roots date back to the eras before the acceptance of Islam, has continued its existence from the past to the present in various ways, and it still

¹ DOI : 10.17498/kdeniz.674

* Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, khturkan@gmail.com

does. Since this literature has been formed with the public's own language, and because it both fulfils the public's emotions, thoughts, imagination, mutual regard and expectations, and reflects its outlook through the same window, it is named as "Folk literature". Being the representatives of the society, aforesaid literature's performers have expressed their emotions and thoughts through "the syllabic meter and quadrants", which are our national meter and verse form. Language properties and expressions were shaped at many points, especially in terms of the social characteristics of the period, by keeping pace with the expectations of time and era. The representatives, who, for most of the time, embarked on an approach reflecting the characteristics of Folk literature, were sometimes influenced by other literary movements of the era. The influence of Divan Literature, without doubt, was the leading one among these literary movements, since, influenced by it, the representatives of Folk Literature used forms with prosody, and wrote "divans" like the representatives of Divan Literature. Yet, it would be a major misconception to claim that in the divans in question, only the prosody forms were used. In this article, the divan of the late Sefil Molla, the tomb keeper and imam of His Nibs Bayazid-i Bestami in Hatay district Kırkhan, which has successively reached to his grandchildren, is going to be discussed and studied. A part of the divan was read and printed by Sefil Molla's grandson, İsmail Hakkı Konyalı, in order that God may bless their grandfather's soul. Being in 15 cm (5,9 inches) in width and 22 cm (8,6 inches) in height, the aforementioned divan has a frayed green cloth on the cover. The Works in Sefil Molla's divan were written in a red pen. Nevertheless, up until today, the colour has been faded due to both humidity and various reasons, and some words have become illegible. While the verse forms of Folk Literature are observed predominantly throughout the divan, in the prologue and the epilogue of the mentioned divan, Divan Literature's verse forms have been identified. Also, in Sefil Molla's Divan, epic genre has been encountered, and the epics in question will be discussed in a different study.

Keywords: Folk literature , Culture, Divan Literature , the Court Mullah miserable .

АННОТАЦИЯ

Истоки и корни Ислама были связаны с фольклором, богатство которого формировалось различными путями и продолжает развиваться. В этой литературе отразились мысли и чувства людей, мировоззрение, интеллект, которая представляет общий взгляд на мир из того же окна удовлетворяет вкусы и интересы, заложенные в национальной литературе. Представители данной литературы пытались выразить свои мысли и чувства в стихотворных строках «размера слога и четверостишия». Многие акценты были созданы в ногу со временем и возрастом, с учетом социальных характеристик особенностей периода языка и выражения. Так как Диванная литература является источником и базисом всей национальной турецкой литературы. Действительно, нельзя ассоциировать Диванную литературу только лишь с размером стихосложения (аруз), так как это считалось бы большой ошибкой. А данной статье мы исследуем творчество покойного Сефир Молла, проживавшего в провинции Хатай в селении Кырыкхана, служившего при Баязиде Бестане. До нас дошли его диваны, которые послужили объектом исследования. Одна часть диванов Сефиля Моллы была прочитана и исследована его внуком Хакки Кония. Кго диваны сохранились в ткани зеленого цвета размером 15 см на 22 см. Диваны Сефиля Моллы были написаны карандашом или пером красного цвета, но с течением времени то ли от сырости, то ли от давности некоторые слова плохо прочитываются, потому что написаны неразборчиво. Нами было установлено, что в начале и в конце дивана

автором использовались элементы традиционной национальной литературы. Следует отметить, что диваны Сефиля Моллы написаны в жанре дестана и требуют отдельного изучения.

Ключевые слова: народная литература, культура, Диванная литература, Диван, Сефил Молла.

GİRİŞ:

1.1. Sefil Molla'nın Soyu:

Sefil Molla Divanı'nın girişinde özgeçmiş mahiyetinde bilgiler verilmektedir. Divandan edinilen bilgilere göre Sefil Molla'nın babası, Konyalıoğlu Mustafa Efendi olarak bilinen ve dönemin tanınan bir hocalarından birisidir. Dedesi ise Erzurum ve Bayburt'ta müftülük yapmış olan Kara Hasan Efendi namıyla anılan ve tanınan bir kişidir. Mustafa Efendi, babası Hasan Efendi'yi yedi, sekiz yaşlarında kaybetmiş bundan sonra seyahat amacıyla Anadolu'nun birçok farklı yerlerini gezmiştir.

1.2. Hayatı:

Sefil Molla'nın babası Mustafa Efendi, Kilis'te bir müddet eğitim gördükten sonra Hassa'da Murtaza Hoca'nın yanında okumuş ve hocanın kızıyla nikâhlanıp Hatay'ın Belen kazasına yerleşmiştir. Bu evlilikten dünyaya gelen Sefil Molla, Belen Mektebinde dört yıllık eğitiminden sonra Müftü Hacı Seydi Efendi ve ardından Antakya'da Hacı Abdulsamet Efendi'nin öğrencilerinden olan Hacı Mahmut Efendi'nin yanında beş yıl okuduktan sonra askere gitmiştir.

Askerlik dönüşü çok ciddi geçim sıkıntıları çektiğini belirten Sefil Molla, Rumeli Beylerbeyi Kara Mürselzade Hacı Mustafa Şevki Paşa'nın emriyle evliya-ı kirâmdan Bayezid-i Bestami Hazretlerinin makamının olduğu yere imam olarak tayin edilir.

1.3. Mahlası:

Divandaki şiirlerde genel olarak Sefil Molla'nın “*Sefil Molla, Sefil Mulla, Molla, Mulla*” mahlaslarını kullandığı tespit edilmiştir.

1.4. Divanın Yazılış Amacı

Küçük yaşlardan beri âşk, sevdâ ve muhabbet ehli olan Sefil Molla, yazdığı türkü ve destanların kaybolmaması ve özellikle bazı ahabap ve akrabalarının da ısrarına dayanamayarak yazdığı şiirleri bir kitapta toplama kararı aldığını belirtir. Sefil Molla özgeçmiş ve ön söz mahiyetindeki divanın ilk giriş sayfasının sonunda “..... *billah toplayıp bir kitap yapmaya başladım. Cenab-ı Allah muaffak eyleye, amin. Ancak okuyan dostlardan rica ederim ki bu kitapta gördükleri hatayı ve yanlışları insaf ve vicdan ile doğrultup sahibini zem ve gıybet etmesinler. Çünkü Cenab-ı Allah insanların her birisini bir türlü yaratmıştır. Kimi âlim, kimi şair, kiminin aklı evvel, kimi ahmaktır. Cümlesinin muradları rahmet ile yâd olunmaktadır. Bu aciz Sefil Molla dâhi bu kitabı yazmaktan muradı, geride kalan dostlardan okudukça rahmet ile yâd ve Fatîha ile ruhumu şâd ederler, ümidindeyim.*” demektedir.

Fotoğraf. Sefil Molla divanının girişinden

Besmele ve münacatlarla başlayan divan, din büyüklerinin methiyesiyle devam ettikten sonra divanda, halk kültürünün malzemesi olabilecek hece ölçülü şiirler yer almaktadır. Hece ölçülü yazılan şiirlerin küçük bir bölümünde şiirin yazılış amacı ve hikâyesi yer alırken büyük bir bölümünde bu durum görülmemektedir. Divanda yazılan şiirlerin neredeyse tamamına yakınında şiirlerin yazılma tarihleri yer almaktadır.

2. Sefil Molla Divanı'nda Tür ve Şekil:

Çalışmamıza konu olan divanda, Halk Edebiyatı ve Divan Edebiyatı'na ait olabilecek tür ve şekillerde şiirler yazılmıştır. Sefil Molla, tasavvuf ehli olan âşıklardan birisi olarak sayıldığı için divanda, bir yandan Halk Edebiyatı bir yandan da Divan Edebiyatı türlerinin görülmesi son derece doğal bir durumdur.

Sefil Molla Divanı'nda, Halk Edebiyatı türlerinden “*taşlama, güzelleme, ağıt*”; Divan Edebiyatı türlerinden ise “*münacat ve methiyeler*” dikkat çekmektedir. Söz konusu eser, her ne kadar bir Halk ve Divan Edebiyatı tür ve şekillerinin karışımı olarak görülse de Sefil Molla'nın türkülü hikâyeleri ve şiirlerinin bir bölümünde şiirin yazılış amacını yazması, onun daha çok halk kültürü ve edebiyatından etkilenen edebî bir kişilik olduğunu gözler önüne sermektedir.

Makalenin bu bölümünde, divandan transkript edilen şiirlerden önce Halk Edebiyatı'na ait olan “*taşlama, güzelleme, ağıt*”; sonra da Divan Edebiyatı'na ait olan “*münacat ve methiye*” türleri üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Sefil Molla Divanında Taşlama

Bir kimseyi yermek ya da toplumun bozuk yönlerini eleştirmek amacıyla yazılan şiirlerdir (Dilçin, 2013: 339). Âşık Edebiyatı'nda toplumdaki haksızlıkların, yolsuzluklar ve ekonomik sorunların alaycı bir dille sergilendiği koşmalardır. Taşlamalar, Âşık Edebiyatı'nda alay etmek ve kötülemek amacıyla yazılan şiirlerdir. Bu tür şiirlerde hiciv ve mizah aynı yerde vuku bulur. Erman Artun'un da ifadesiyle taşlama konuları çok geniştir. Kimi zaman bir dönem veya düzen taşlanabilir. Yine ona göre taşlamalar, düzeltici olmaları yönüyle de işlevsel bir özellik arz etmektedir (Artun, 2015: 140; Çobanoğlu, 2000: 17). Taşlama, Türk halkının sağduyusunu ve iğneleyici özelliklerinin birleşimiyle ortaya çıkmıştır. Bir bölümü sosyal içerikli olan taşlamalarda kişiselle toplumsal olanı anlamak bir hayli zordur (Artun, 2008: 162). Taşlama, bir kimsenin bir yerin ya da bir toplumun bozuk

yönlerini eleştirmek amacıyla yazılan bir nev’i koşmadır. En önemli temsilcileri arasında Kazak Abdal, Kaygusuz Abdal, Seyrani, Ruhsati, Sümmani vs. yer alır. Taşlamalar, Divan Edebiyatı’nda “hicviye”, Batı Edebiyatı’nda ise “satirik” adını alır.

Sefil Molla; her âşık gibi zamanın düzensizliklerinden ve ikiyüzlü insanların varlıklarından yakınmaktadır. Molla, özellikle çevresinde olan kadir, kıymet bilmeyen çıkarıcı ve sinsi insanları yermek için divanında, mecazi bağlamda algılanabilecek bir hikâye yazmıştır. Söz konusu hikâye ise şöyledir: “Çok eski zamanda bir kurbağa ile akrep arkadaş olurlar. Bunlar her zaman birbirleriyle düşüp kalkıp,yiyip içerlermiş. Günlerden bir gün beraber gezerlerken önlerine köprüsü ve geçidi olmayan bir ırmak çıkar. Onlar bu garip duruma bir hayli şaşarlar.Şaşarlar şaşmasına ama asıl şaşıp derde düşen akrep olur. Çünkü kurbağa köprü olmasa da suda yüzmeyi bildiği için akrep kadar endişelenmez. Bir müddetdüşündükten sonra kurbağa, akrebi arkasına alıp ırmağı geçirmeye karar verir.Zaman kaybetmeden kurbağa, akrebi arkasına alıp ırmağı geçmeyebaşlarlar.Suyun ortasına vardıklarında akrep,zehirli olan hançerini çıkarıp yavaş yavaş kurbağaya batırmak için hazırlanır. Bu durumdan kurbağanın haberi olunca ‘aman arkadaş benim sokacaksın’ der, akrep de ‘evet’ der ardından cevabını sorar ama herhangi bir cevabı yoktur. Amabu aslının ve yaratılışının gerekliliğidir. Elbette burada seni sokacağım der. Kurbağanın bu meseleyi anlamasıyla suya batması bir olur. İleriden tekrar çıkar. Bakar ki akrep suda boğulma derecesine gelmişhayli çaresiz görünüyor. Ey akrep kardeş benim doğam bunu reddeder. Mademki özün pis imiş git kahrol deyip ortadan kaybolur. İşte bu gibi özü pis arkadaşlardan bazı tecrübeler sonucu anladığım yaramaz işlerden tiksindiğim ve nefret ettiğim için şu manzumeyi yazmış idim. Bu nedenle dostlara nasihat ederimki bir adamı tecrübe etmedikçe konuşup sırlarını ortaya dökmesinler, vesselam.”Sefil Molla, divanında bu hikâyeye yer verdikten sonra “Aslı Pis Adamlara Karşı” isimli bir şiir yazar.

Şimdiki zamanda gün uğursuzun
Doğrunun miskinini işi biter mi?
Herkesin hâlince bir müşkülü var
Derdı olmayan hiç iniler yatar mı?

Zalimler zevk eder şöhret ve şanda
Mazlumlar verir düşmüş bir yanda
Büyük mahkemede ulu divanda
Suçsuz olanların hakkı yeter mi?

Yaşım kırkı geçti elliye yakın
Görmedim sayanı tuz ekmek hakkın
Her yüze gülteni dost sanma sakın
Öğüt versem yarenlerim tutar mı?

Yezid,Mel’un gibi şeytana uyan
Lanet ile anar adını duyan
Allah’tan hafv edip ahretin sayan
Helâl ekmeğine haram katar mı?

Var mıdır sözünde mert gibi duran
Çok gördüm dost için dinini veren
Adalet üzere hakkı hak gören
Ta devri kıyamet namı batar mı?

*Emniyet etmeyin yumuşak sözlüye
Aşkar çehrelie mavi gözlüye
Münafık demişler iki yüzlüye
Müzevirlik fitnelikten beter mi?*

*Fukarının engin olur yalımı
Zenginlerin yüksek olur çalımı
Allah'a şekva et dinsiz zalimi
Mazlumun zalime gücü yeter mi?*

*Kimse gelmez fukaranın dengine
İtibar paraya hürmet zengine
Gönül yüksek uçar enmez engine
Yayla kuşu hiç seyirde öter mi?*

*Sefil Mollam kalmış hak üzerinde
Pek hakir görünür el nazarında
Cevahir tüccarı bit pazarında
Kıymet bilmeyen cevher satar mı?(5 Nisan 1331)*

Sefil Molla, söz konusu şiirinin genelinde zamandan şikâyet etmekle birlikte zalim insanlardan, tuz ekmek hakkı bilmeyenlerden, helâl ve haramı ayırt edemeyenlerden, Allah korkusu olmayanların mazlumlara yaptıklarından da şikâyet etmektedir. Zalim, iki yüzlü ve vicdanı olmayan insanları “aslı pis adam” olarak sembolize ederek şiirinde dile getirmiştir.

Sefil Molla, gelenek ve görenekleri çok iyi bilen, bunları sahiplenen ve bizzat uygulayan âşıklarımızdandır. O, zamanın yozlaşmasına seyirci kalmamış ve bu duruma divanındaki şiirlerde yer vermiştir. Yozlaşmayla ilgili yazdığı şiirin yazılma nedeni Molla şöyle belirtir: “Ağaçgedik’te, arkadaşlarımızdan Kerem Çavuş ile oturduğumuz bir zamanda sohbet ederken muhabbetimizin konusu ar, namus, edep, terbiye oldu. Çok eski zamanlarda büyüklere karşı sonsuz bir sevgi, saygı ve hürmet vardı. Özellikle herhangi bir aksakallı, girdiği bir meclise orada bulunanlar tarafından ayakta karşılanır ve o kişiye büyük bir saygı gösterilirdi. Mecliste bulunanlar, bu aksakallıyı ayakta karşılar ve onu sukut içerisinde dinlerlerdi. Bilhassa gençler ve çocuklar, o gibi ihtiyarların yanına varmaya utanırlardı. Günümüzde ise bu kişiler, ciddiye alınmamakta ve onlarla alay edilmektedir. Hatta bu kişilerin yaşlı olmalarından dolayı ne söylediklerini bilmeyen eski kafalı insanlar oldukları bile söylenir oldu.

Bir diğer durum da ırz, namus meselesi. Eski zamanlarda herkes, ırzını ve namusunu sahiplenmeyi bilirdi. Issız bir yolda birbirini tanımayan bir erkekle bir kadın karşılaşırsa ve bunlar konuşmaya başlasalardı, onları kurşuna dizerlerdi. Günümüzde ise kadınlar ve erkekler rahatlıkla birlikte oturup kalmaya ve her türlü muhabbetleri yapmaya başladılar. Hanımlar da erkekler gibi şehre gidip her işi görmeye başladılar. Nereye gittiklerini ne iş tuttıklarını eşleri dahi bilmez bir hâl olamaya başladı. Akabinde büyüklere hürmet ve itibar edilmez olup puşt ve yaramazlara hürmet ve itibar edilir oldu. Hiçbir mecliste Allah ve peygamber sözü hatra gelmedi. Bu sözleri söyleyenler de dinlenmez oldu. Bu muhabbeti Kerem Çavuş ile yaparken Çavuş, içinde bulunduğumuz bu hâlleri tarif edecek münasip bir türkü yazıver diye rica edince ben de dayanamayıp bir türkü yazdım.”

Sefil Molla, söz konusu duruma seyirci kalamayıp içerlediği için konuyu farklı yönlerden ele alan “Ahir Zamana Munasip Türkü” isimli şiirini yazmıştır.

*Dinleyin ağalar azdı zamane
İnsanlarda namus arda kalmadı
Zannederim yakın kaldı kıyamet
Anı bilür civan pir de kalmadı.*

*Fırsat geçti müzevirin eline
Sermaye bağlamış kendi diline
Şimdi rağbet puşta kahpe dölüne
İtibar yiğide merde kalmadı.*

*Küçükler büyüğü yerine koymaz
Büyükler küçüğün hatırın saymaz
Âlem hep çiftçi oldu karnımız doymaz
Dağ taş felhan oldu borda kalmadı.*

*Doğrular hep meclislerden sürüldü
Eğrilerin hep bir işi görüldü
Şimdi erlik avratlara verildi
Namusuna sahip erde kalmadı.*

*Erkekler avratlara verir sırrını
Avratlar erkeğin tutmaz sözünü
Kızlar ara kendi bulur erini
Utanır yüz hicap perde kalmadı.*

*Arayıp kendine bir yar bulasın
Dost deyü çekersin derdin belası
Açar sonra sevdiğinin alası
İçerdi bir gizli sırda kalmadı.*

*Mulla kadı müftü kalktı tartıla
Dilerim ki karınların yırtıla
Methi çıkagele insan kurtula
Kaçıp kurtulacak yerde kalmadı.(25 Temmuz 1310)*

Sefil Molla'nın söz konusu şiiri, bestelenmiş olup yörede sevilerek dinlenen ve hatta yörenin âşıkları tarafından nazireler yazılarak icra edilen bir eserdir.

2.1.2. Sefil Molla Divanında Güzelleme

Cem Dilçin güzellemeyi, doğa güzelliklerini anlatmak ya da kadın, at gibi sevilen varlıkların övüldüğü şiirler olarak tanımlar (2013: 337). Halk ozanları sevdiklerini, bakıp da kendini heyecanlandıran dağları, ovaları, ağaçları, mevsimleri övmüşlerdir (Makal, 2002: 25). Aşk, âşık şiirinde en çok işlenen konulardandır. Onların sevgilileri ilâhî ve ideal değildir. Zaten söz konusu edebiyat aşk, kadın-erkek ilişkisi, ayrılık, gurbet ve sıla özlemi üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda âşık, sevgilisi uğruna ölmeye, kapısında kul olmaya hazırdır. Kaşları yay, kirpikleri ok olan güzeller tıpkı divan güzelleri gibidir (Artun, 2008: 156). Anonim Halk Edebiyatı için vazgeçilmez bir yeri olan güzellemeler, söz konusu

zümrenin temsilcileri tarafından duygusal bir mecrada icra edilmiştir. Şairler, gerek bir kadının güzelliğine gerekse de seyreylediği tabiatın farklı manzaralarına karşı olan duygularını güzellemeleleriyle dile getirmişlerdir.

Sefil Molla divanında, halk şiirine ait olan güzelleme örneklerine sıkça rastlanmaktadır. O da her âşık gibi tabiatın ve bir kadının farklı güzelliklerine karşı şiirler, güzelleme yazmıştır. Molla'nın divanında yer alan güzellemelerden yöre içinde en bilineni "Kodallı'nın Güzellerine" isimli şiiridir. Söz konusu şiir aynı zamanda bestelenmiş ve yörenin âşıkları tarafından düğünlerde, kutlamalarda, meclislerde usta malı olarak icra edilmiştir.

Sefil Molla söz konusu şiirin yazılma nedenini divanında şöyle anlatır: "Ziyaretteki hanemize gelen gelinler ellerinde güzel hediyeler oldukları hâlde bizleri memnun ettiklerinden dolayı onlara o zaman irticalen türküyü yazıp okudum. Kendileri de bu türküyü duyduktan sonra türküden ve bizden memnun oldular." Hatay'ın Kırkhan ilçesinin bir köyü ve güzelleriyle meşhur olan Kodallı Köyü'nün kızlarına ithafen yazdığı güzelleme şöyledir:

*Kodallı'nın güzelleri
Güzel amma hey ne güzel
Turna gibi katarlanmış
Birim birim say ne güzel*

*Geldi güzeller sürüsü
Sinemi yaktı birisi
Sandım ki cennet hurisi
Al koynuna koy ne güzel*

*Güzellerin gül destesi
Oldum onların hastası
Âşğın yokmu hırs tası
Çıksa bize pay ne güzel*

*Cıvıldaşlılar kuş gibi
Hep birbirlerine eş gibi
Göz kamaşır güneş gibi
Mah yüzleri ay ne güzel*

*Zülfünü perçeme katmış
Şaşırmışım aklım getmiş
Kadir Mevla'm hep yaratmış
Kesin biçim boy ne güzel*

*Gece gündüz yalvar Hakk'a
Dayanamam yürek yuka
Yüzlerine baka baka
Acıkırsam doy ne güzel*

*Güzeller bize seçildi
Al yeşil çiçek açıldı
El düğünü boşa çaldı
Bizim düğün toy ne güzel*

*Gökten mi endi bu melekler
Aslı temiz sütü pekler
Ağır çuvallar tülekler
Yüz yastığı tüyü ne güzel*

*Sefil Mollam ettim dilek
Birin bana verse felek
Koca öküze kat bögelek
Şimdi oldun toy ne güzel (2 Nisan 1335)*

Sefil Molla, birçok âşık gibi ehl-i âşk olan ve âşk ateşiyle hem-dem olup yanıp tutuşan bir kişiliğe sahiptir. O, nerede bir güzel veya güzellik görsün bu durumu ehl-i tasavvuf anlayışıyla beşeri âşka dönüştüren ve sembolleştirdiği güzel kavramını sözlerine döken bir şahsiyettir. Molla, söz konusu olan bu şiirleri oluştururken ağırlıklı olarak yerel ağız özelliklerini kullandığı tespit edilmiştir. Onun divanındaki ifadesiyle “*Gençlikte heva-ı heves, âşk ve sevda ile gönül verdiğim ve sahi gördüğüm güzellere söyledğim türkülerin beyanındadır.*” diyerek yazdığı ve yöre halkı tarafından da bilinen, sevilerek dinlenen bir diğer güzellemesi ise şöyledir:

*Bir güzel isterim yalan dünyada
Emrettiğim yere gelmeli kine
Ardına düşmek ile güzel sevilmez
Yar seni arayıp bulmalı gine.*

*Hem gündüz hem gece yere gitmeli
O dosta yalvarıp minnet etmeli
Sinesin sineye sarıp yatmalı
Memeler döşünü delmeli gine.*

*Dolaşıp dağları yurlara düşen
Çaresi bulunmaz dertlere düşen
Yanan ateşlere odlara düşen
Kendi de hâlimden bilmeli gine.*

*Vadem tamam olup ecel gelmeden
Dost ağlayıp düşman bize gülmeden
Biri ölüp biri geri kalmadan
İkinci bir günde ölmeli gine.*

*Molla der âşıklar malamat olur
Gönlü her gördüğü güzelde kalır
Elin güzelinden bana ne gelir
Benim yârim güzel olmalı gine.*

Sefil Molla'nın divanında tespit edilen bir diğer güzellemede, sevgilinin vasıflarının ve sevgiliyle ilgili yapılan benzetmelerin halk edebiyatı kültürüne haiz özellikler gösterdiği anlaşılmaktadır. Gerek benzetmeleri gerek dil özellikleri bakımından divan içerisinde dikkat çeken güzelleme ise şöyle icra edilmiştir:

*Sabahtan batkımda ben bir güzele
Bakma el malına boşa dediler
Yalnız yandığın kalır yanına
Başına deli taş düşer dediler*

*Öğmeli güzeli dinde ar olmaz
Bin sene methetsem daha yarı olmaz
Padişah da olsan sana yâr olmaz
Hükmeylesen baştan başa dediler.*

*Yüzleri güleçtir dili şirince
Aklımı yitirdim hemen görünce
Ya ayvaya benzer ya da turunca
İki şey saklamış döşe dediler.*

*Âşıklar gördüğü güzeli öğer
Yalnız birini yürekte sever
Gözlerin dünyanın malını değer
Hiç paha kesilmez kaşa dediler.*

*Sefil Mollam der ki gözleri humar
Beline bağlamış yâr gümüş kemer
Anası Sultandır babası Ömer
Kızın adını sordum Eşe dediler.*

Sefil Molla divanından tespit edilen bir diğer güzellemede ise divan edebiyatının etkileri daha baskın bir şekilde hissedilmektedir. Divan edebiyatında klişe olan “aşk-rakip-sevgili” üçgeninin hissiyatı bu güzellemeye yansımıştır. İlgili şiirde sevgilinin emsalsiz olması, hançerini âşığının sinesine vurması, âşığını çıldırtıp deliye döndürmesi, âşığın sevgilinin ayağına yüz sürmek istemesi, âşığın aşkından hasta olması vb. unsurlar divan edebiyatının mazmunlarını çağrıştırmaktadır.

*“Bir güzel gördüm yoktur emsali
Süsülenmiş güzellik az gelir deyu
Çeker hançerini vurur sineme
Âşık-ı şeydaya naz gelir deyu.*

*Boğum boğum kına yakmış testine
Yüz süreyim ayağının mestine
Çok gider gelirim yolun üstüne
Belki sevdiceğim kız gelir deyu*

*O dostun âşkından kalkamaz oldum
Kalkıp etrafıma bakamaz oldum
Birden bire yüze çıkamaz oldum
Namusa dokanır söz gelür deyu.*

*İnciden sedeften beyazdır dişi
Kudret kalemiyle çekilmiş kaşı
Geyinmiş kuşanmış türlü kumaşı
Sakının üstüme toz gelür deyu*

*Mulla der boyunda kaldı nazarım
Ölürsem yolunda kazın mezarım
İçin için yanar ağlar gezerim
Korkarım sevdiğim vaz gelür deyu”*

Sefil Molla'nın divanında bir hayli güzelleme tespit edilmiştir. Molla'nın edebî kişiliğinin daha iyi tahlil ve tespit edilebilmesi için divandan tespit edilen güzellemelerden farklı dörtlük veya dörtlükler tırnak içerisinde verilecektir.

*“Ela gözlü benli dilber
Sana gurban canım benim
Ölsem gine gönlüm geçmez
Toprak olsa benim benim.*

*Sefil Mollam der ne olursam
Vefasız yâri bulursam
Eğer bu dertten ölürsem
Dosta düşer kanım benim”*

Molla, söz konusu güzellemesinde âşıkların âşk acılarının her daim olduğunu ve olacağını ifade ederek geleneğin hassas bir noktasına atıfta bulunmuştur. İlaveten bu şiirdeki âşk ve âşık benzetmeleri divan edebiyatı ile halk edebiyatı terminolojisinin kesiştiği bir noktada yer aldığı görülmektedir.

*“Seyredelim bir güzelin cemalin
Hakkın hak ettiği nura kurbanım
Karıymış kırlara yediler gibi
Hızır dolu sunmuş pire gurbanım*

*Zülüfler ibrişim tellere benzer
Ağzı şeker dili ballara benzer
Yanakları gonca güllere benzer
Gaşların gözlerin gara gurbanım*

*Şu karşıda duran nazlı yar mıdır?
Huri midir, melek midir, nur mudur?
Yer goynunda turunç mudur, nar mıdır?
O nazik turunca nara gurbanım.”*

Molla, söz konusu güzellemesinin verilen dörtlüklerinde tasavvufi bir aşktan hareketle beşerî aşka geçiş yapmaktadır. Ancak Molla'nın divanında yer alan güzellemelerde ağırlıklı olarak beşerî aşk konusunu işlediği tespit edilmiştir. Bu şiirde Yunus Emre'nin “Yaradılanı

Yaradandan Ötörü Sevmek” felsefesinin etkileri de görülmektedir. Bu felsefeye göre sevginin kaynağı yaratıcının bizzat kendisidir. Yaradanın yarattığı her şeyi, yaradana olan sevgisinden dolayı sevdiğini anlatır bu felsefe. Aşkına sahip olanın sevdiği ve yarattıklarını, ona olan aşkı için sever. Ondandır gelene, ona olan aşkı için katlanır. Aslında bu durum gerçek aşka ulaşmanın tam kendisidir. Aynı zamanda bir ehl-i tasavvuf olan Sefil Molla, bu felsefeyi şiirlerine sirayet ettirebilmiştir.

2.1.3. Sefil Molla Divanında Ağıt

Ağıt, halk şiirinde ölen bir kişinin ardından söylenen ilgili kişinin özelliklerini belirten ve onun ölümünden duyulan üzüntüleri dile getiren şiirlerdir (Güzel-Torun, 2014: 176). Ekrem Kıracı göre ağıt, ölüm ve diğer büyük acılar üzerine söylenen ve hüznü bir ezgisi olan bir çeşit yas türküsüdür (Kıracı, 2013: 104). Âşıklar, her zaman ölüm konusundan uysal, kabullenici ve üzüntülüdür. Ağıt sevgililer, dostlar ve büyükler için yazılırlar. Âşık şiirinde ölüm üzerine düşünce üretilmez. Ölüm düşüncesi din ve tasavvuf anlayışıyla sınırlıdır. İlgili zümrede asıl olarak ölümün yıkımına, kaybolan güzelliklere ve ölümün geride bıraktığı acılara ağlanır (Artun, 2008: 169). Bir ölünün ardından söylenen türküye ağıt denir. Halk ozanları sevdiği kişilerin depresimde, su baskınında, savaşta vb. şekilde can vermesi üzerine ağıtlar yakmışlardır. Ağıtlar çoğunlukla 11 heceli yazılırlar (Makal, 2002: 15). Anonim halk şiiri malı olan ağıtlar da vardır. Bunlar genellikle genç yaşta ölen kız ve delikanlılar için söylenir (Dilçin, 2012: 342). Genel olarak ağıt, ölen bir kişinin arkasından duyulan acıyı, üzüntüyü ve o insanın yapmış olduğu iyilikleri, kahramanlıkları anlatan anonim halk edebiyatı nazım türlerinden biridir. Ağıt geleneğinin Türk Edebiyatı’nda köklü bir geçmişi vardır. Bilhassa İslamiyet’in kabulünden önceki Şamanizm döneminde şamanlar tarafından düzenlenen “yuğ” törenlerinde söylenen “sağ”lar, ağıtların ilk örnekleri olarak kabul edilebilir. Sağular, Şamanizm döneminden sonraki halk şiirinde “ağıt”, İslamiyet’in kabulünden sonraki Divan Edebiyatı döneminde ise “mersiye” adını almıştır. Günümüzde ağıt söyleme işine “ağıt yakma”, ağıt yakanlara da “ağıtçı” adı verilmektedir.

Sefil Molla, her âşık gibi içli, duygulu ve duyarlı bir kişiliğe sahiptir. Onun divanında ağıtların da ayrı bir yeri ve önemi vardır. Divanda bu tarz şiirlere kimi zaman “ağıt” kimi zaman da “mersiye” dediği görülmektedir. O, özellikle eş, dost, akraba ve hatırı sayılır kişi/kişilerin ölümü üzerine bir duygu yoğunluğu yaşayarak içsel duygularını sözlerine dökmüştür. Molla, divanında yazmış olduğu ağıt ve mersiye başına kısa bir giriş yaptıktan sonra eserini oluşturur. Divanda yer alan “Küçük Mehmet’in Askerlikten Gelmesi ve Vefatı” isimli mersiyesinin hikâyesini ise şöyle anlatır: “*Küçük Mehmet’in askerliği altı yedi seneyi geçmişti. Ailesi, bugün yarın gelir diye yol gözlerken sekizinci yıl da bitmişti. O yılın eylülünde amcası büyük Mehmet, İskenderun’a gider. Oradaki işlerini bitirmek üzereyken büyük bir vapurun limana yanaştığını görür. Bu vapurun içerisinde tezkeresini alıp vatana dönüş yapan askerler vardır. Bu durum üzerine büyük Mehmet, bir heyecanla yiğenin de gelebilme heyecanıyla iskeleye doğru gelir. Bir de ne görsün! Küçük Mehmet, gelen vapurun içerisinden amcasına el sallayıp seslenir. Amca yiğen yılların verdiği hasretlikle birbirlerine sarılıp kucaklaşırlar. Bir müddet hasbihâl ettikten sonra köye dönmek üzere yola koyulurlar.*

Köy halkı ve ailesi köyün girişinde Küçük Mehmet’i sevinçle karşılayıp kucaklarlar. Yaklaşık sekiz ay mutlu, huzurlu günlerin ardından “zeytin vukuatı” olarak bilinen ayaklanma ortaya çıkınca redif birlikleri toplanmaya başlar. Küçük Mehmet’i de redif taburuna alırlar. Kısa bir süre sonra redif taburlarının Maraş’a gitmesiyle ilgili söylentiler çıkar. Bu durum söylenti olmaktan çıkıp netleşince redif birlikleri Maraş’a doğru hareket

ettirilir. O yıl, Anadolu'nun en şiddetli kışı hâsıl olmuştur. Yağmur, kar, tipi, poyraz derken yolda hem teçhizat zarar görür hem de askerler çok ciddi şekilde etkilenirler. Askerler bitkin bir hâlde Maraş'a varırlar. Soba yok, elbiseler ıslak iki üç gün vardıkları yerde yatarlar. Maraş' a varırlar varmasına ama birkaç gün içerisinde askerler arasında hastalıklar peyda olur. Redif birliklerinden birçok vatan evladı şehadet şerbetini içer. Bu vefatlar arasında bizim Küçük Mehmet'in de vefat ettiğine dair havadisler gelmeye başlar. Bu durum hem ailesini hem de köy halkını derinden üzmüştür. Bunun üzerine Üçüncü Redif Birliği Yüzbaşısı Polat Efendi'ye bir telgraf gönderdim. Telgrafın cevabında Küçük Mehmet'in şehadet haberi kesinleşmiş oldu. Bunun üzerine "İnna lillahi ve inna ileyhi raciun" diyerek şehidimize ağıtlar söyleyerek teselli olduk. Küçük Mehmet'imize ağıtlar yaktık." Küçük Mehmet'e yakılan ağıtları duyan eş, dost, yarenler ağlayıp kederlendiler. O ağıt ise şöyledir:

Sana derim küçük Mehmed
Nasıldır hallerin kardaş
Kara haberin duyuldu
Çekildi tellerin kardaş

Bugün erden seher vakti
Ataşına bizi yaktı
Dedikleri geldi çıktı
İmansız ellerin kardaş

Yücesine ekin ekik,
Enginine güler dikik
Öksüz kaldı boynu bükük
Kıymatlı döllerin kardaş.

Noldu kardaşçığım
Nolduysa sana noldu
Açılmadan ne tez soldu
Tomurcuk güllerin kardaş.

Yanağı gül gibi kokar
Dudağında ballar akar
Söyledikçe beni yakar
Ne tatlı dillerin kardaş.

Kıymatın bilmedim selef
İçerimde yanar halef
Her biri bir yere telef
Oluşuyor malların kardaş.

Bir kuş öter naçar deyu
Varamadım uçar deyu
Belki buradan geçer deyu
Beklerim yolların kardaş.

*Mulla derki yorma beni
Hançar alıp vurma beni
Gel gidelim kırma beni
Öpeyim ellerin kardaş. (5 kanunisani 1315)*

Sefil Molla divanında ağıtların da ayrı bir yeri ve bölümü vardır. Divanda ağıtlar art arda sıralanmıştır. Genellikle ağıtların başında ağıtın kim için yazıldığı bellidir. Molla'nın bir diğer ağıtı da “*Kara Mürselzade velinimet El Hacı Mustafa Şevki Paşa Hazretleri*”nin dünyasını değiştirmesi üzerine yazılmıştır. Molla'nın hayatında çok farklı bir yeri olan Kara Mürselzade velinimet El Hacı Mustafa Şevki Paşa'nın ölümü Sefil Molla'yı derinden etkilemiş ve bu içli durumu sözlerine şöyle dökmüştür:

*Yalancı dünyanın fani tahtında,
Vakit, saat, tekmil Ey Paşa Efendi,
Devlet kuşu idin uçtun ne çare,
Cennetin köşküne kon Paşa Efendi.*

*Dünyaya meyleden hep boşa çıktı,
Cümlesin aldattı kem boşa çıktı,
Geçti sema vakti ta arşı çıktı,
Gazandığın şeref, şan Paşa Efendi.*

*Evliya makamı oldu durağın,
Gadir Mevla yakın etti ırağın,
Hakkın emri ile geldi burağın,
Eğerli, pusatlı bin Paşa Efendi.*

*Sözünden dönmezdi gitse kellesi,
Ne çare feleğin değdi sillesi,
Cenneti âladan geldi hüllesi,
Yeşildir geydiği don Paşa Efendi*

*Öksüz yetim kaldı hep zur-i destan,
Yalnız biz değil tüm Arabistan,
Dünyada yoldaşsın Bayezil Bostan,
Ahrette iman din Paşa Efendi.*

*Çok melekler geldi görmek kaskine,
Mevla kavuşturdu dostau dostuna,
Ay gibi nur endi gökten üstüne,
Gözüm ile gördüm dün Paşa Efendi.*

*Sefil Molla'm daşlar ile dövünür,
Yanar tütmez kara bağrım göğünür,
Ağlayanlar bir gün olur avunur
Yandım ateşine ben Paşa Efendi (12 Recep 1330).*

Sefil Molla, Kara Mürselzade velinimet El Hacı Mustafa Şevki Paşa'nın vefat etmesinden birkaç sene önce rahmetli olan paşanın büyük oğlu, ilk göz ağrısı Mahmut Bey'e de ağıt yazmıştır. Molla, paşanın ölümünü, küçük oğlunun ölümüne dayanamamaya

bağlamıştır. Çünkü ilk göz nuru ve ağrısı olan oğlu Mahmut Bey'in ölümü paşayı derinden etkilemiş ve derde koymuştur. Zaten paşa, oğlunun ölümünden birkaç yıl sonra dünyasını değiştirerek oğlunun yanına ebedî hayata geçmiştir. Paşanın oğlu Mahmut Bey'e yazılan ağıt duyan paşa ve aile efradı elemelenir. O ağıt ise şöyledir:

*Dünyanın kimseye yoktur vefası
Hayıf öldü ah biçare Mahmut Bey
Emir Hakk'tan size gelsin buyrulmuş
Lokman'da bulunmaz çare Mahmut Bey*

*Genç iken ahretin kaygusun çeken
Allah'ın lafzından gözyaşı döken
Kuş tüyü yatakta beslenmiş iken
Yazık girdin gara yere Mahmut Bey*

*Doğruluktan geçti zâhir ki hâlin
Hayra sarfeyledin olanca malın
Hayır hasanetten çekmedin elin
Hakk seni atmasın nâra Mahmut Bey*

*Zannettim dünyada koptu zelzele
Ayrılmış goncadan yazık bülbüle
Amığın içine düştü velvele
Cümleyi bıraktın zora Mahmut Bey*

*Anan saçın yolar yakasın yırtar
Baban Hacı Paşa anandan beter
Dünyalar bir cümle matemler tutar
Amık bütün giydi kara Mahmut Bey*

*Hep bozuldu Mürselli'nin tadları
Kalk Bey'im gezelim ziyaretleri
Çekin hele tor küheylan atları
Ala Haydar binsin kıra Mahmut Bey*

*Bu dünyanın aslı temeli hiçten
Acaba acısı çıkar mı içten
Feragat eylemiş üç kere üçten
Tez kavuşmak için yâre Mahmut Bey*

*Molla der emekler olmasın heba
Mahmut Bey içindi çektiğim çaba
Tarihi fevtinde noksandı bir ba
Sıtkınla yetiştin bir'e Mahmut Bey (1322)*

2.2.1. Sefil Molla Divanında Münacat

Münacat, Arapça “necv” kökünden gelir (Koçin, 2011: 19). Münacat; kelime anlamı fısıldamak ve gizlice birisine bir şeyler aktarmak olan Arapça kökenli bir kelimedir (Dinî Kavramlar Sözlüğü, 2010: 495; Güzel-Torun, 2014: 398). Münaccat, Cenab- Hakk'ın af ve

mağfiretine, peygamberin şefaati ve ruhaniyetine niyaz eden şiirlerdir (Onay, 1996: 220). Münacat, tasavvufta yaratıcıya (Allah'a) yakarma anlamında kullanılır. Bu itibarla yazılan manzum, nazım veya nesir yazılara verilen addır. Münacatın temel amacı, Allah'ın kudreti karşısında kulun kendi varlığının ne kadar zayıf olduğunu fark edip; işlediği günahlara karşın bağışlanma istemesi mantığına dayanır. Tevhid ile çok benzeşse de birbirine karıştırılmaması gerekir. Münacatta Allah'ın kudretine boyun eğme; tevhidde ise Allah'ın yarattıklarına hayran olmak esastır. Aynı zamanda tevhid ayrıca Allah'ın birliğini kabul etmek ve buna kanaat getirmektir (<http://www.bilgiustam.com/mnacat-nedir/>). Allah'a dua konulu şiirlerdir. Bu şiirler sadece Allah'a yalvarmak, dileklerini söylemek ve Hz. Muhammet için yazılır. Münacat, sıkıntılı ve üzüntülü durumlardan kurtuluş için Allah'a yakarmadır (Artun, 2014: 375). Tasavvufi yönü güçlü ve etkili olan Sefil Molla, divanının girişini münacatlara ayırır. İçindeki derin, anlamlı olan Allah ve peygamber aşkı sözlerine döken Molla, bu hissi durumunu şiirleriyle bütünleştirebilmiştir. Birçok âşıkta olduğu gibi ondaki Allah aşkı ve muhabbeti, zirve noktaya taşınmıştır. Molla, yaratıcının azameti ve kudreti karşısındaki acizliğini her fırsatta münacatlarıyla dile getirmeye çalışmıştır.

Sefil Molla, besmele ile başladığı divanına münacatlarla devam eder. O, divandaki ilk münacatında Allah'ın varlığı ve birliğini konu edinir. Özellikle “*Evveldir Allah, ahirdir Allah / Batındır Allah, zahirdir Allah*” ifadesiyle tasavvufi bir anlayış çerçevesinde yaratıcının özelliklerini vurgular. Molla, münacatında vahdet-i vücud anlayışına bağlı kalarak “*Öyle bir Allah ki yoktur şeriki / Allah birdir değildir ki iki*” diyerek yaratıcının tekliği ve birliğini izah etmeye çalışır. Yine Molla, “*Allah var idi, âlem yoğ iken / Yer gök yok iken Âdem yoğ iken*” sözleri ile de yaratıcının ezeli ve ebedi yönüne değinir.

*“Allah'ın adını zikriyle evvel
Birliğini hem fikriyle evvel
Evveldir Allah, ahirdir Allah
Batındır Allah, zahirdir Allah*

*Öyle bir Allahki yoktur şeriki
Allah birdir değildir ki iki
Bir Padişah'tır, yoktur naziri
Ne bir müşaviri ne bir veziri*

*Allah var idi, âlem yoğ iken
Yer gök yok iken Âdemyoğ iken
Yere göğe sen ibretle bir bak
Neler yaratmıştır dikkatle bir bak*

*İbret ile bak aya, güneşe
Her biri memurdur bir türlü işe
Ahvali alem olur diğer gün
Zulmette kalır, doğmazsa bir gün”*

Molla, bir diğer mersiyesinde “*Ey cümle âlemi yoktan var eden*” ifadesiyle yaratıcının cihanı yoktan var ettiğine değinir. Münacatının sonlarında özellikle “*Bade-i âşkınla sefili kandır / Ateş-i âşkınla çiğrimi yandı*” diyerek Allah aşkıyla dolup yanıp tutuşmak istediğini dile getirir.

“Ey cümle âlemi yoktan var eden
Sen inayet eyle hâlîme benim
Hevâ-ı hevesten pâk et gönlüümü
Tuzak kurmasınlar yoluma benim

Bade-i âşkınla sefili kandır
Ateş-i âşkınla ciğerimi yandır
Sen ha bu gafletten bizi uyandır
Tutturma yakamı zalime benim

Düşündükçe yaptığım işleri
Döşlerime vurmaktayım taşları
Gözlerimden akıt kanlı yaşları
Âlem seyreylesin selime benim

Molla der alırlar bu canımızı
Kara yere korlar sağ yanımızı
Mevla'm nasip eyle imanımızı
Ağlaşma yavrular ölüme benim.”

Sefil Molla'nın diğer bir münacatı da dil bakımından diğerlerine ve çağına göre biraz daha ağırdır. Yine yoğun bir tasavvufi anlayışa bağlı kalınarak yazılan münacatta Arapça ve Farsça tamlamalar dikkat çekmektedir. Çalışmada vermek istediğimiz son münacat ise şöyledir:

“İlahi kapına geldim yüzüm kara, özüm kara
Günahım çok sevabım yok sığındım aff-ı gaffara
Cihan içre benim gibi bulunmaz bir dâhi müznip
Nihanım cümle mâsiyet, şem mi uykudan avare
Ömrüm geçti ibadet yok, bilip anı medamet yok
Havf-ı hakla hacaret yok bendeki dünya mekâra
Abdest alsam kusurum yok, namaz kılsam hulusum yok
Günahım dağlardan artık, rahmet et ben günahkâra
Bu âlemlerce olsa cürm-ü isyanım ne gam ya Rab!
Bin tövbe bin günahıma, sığındım padişahıma
Bağışla beni şahıma, habibinle cihar eyle”

Sefil Molla, divanındaki şiirlerin büyük bir bölümüne tarih vermişken divanın girişinde yer alan münacatlara ise herhangi bir tarih vermediği görülmüştür.

2.2.2. Sefil Molla Divanında Methiye

Medhiye, lisanımızda yalvarmak ve yakarmak suretiyle olan şiirlerdir (Onay, 1996: 225). Aşık fasıllarının sonunda ev sahibinin övüldüğü şiirlerdir. Ayrıca din ve devlet büyüklerini övmek için de yazılan manzum ve mensur eserlerdir (Artun, 2014: 357). Övme, övgü. Edebiyatta bir kimseyi övmek için yazılan şiir ve yazılara denir (Pala, 1989: 362). Bir kimseyi övmek için yazılan şiirlerdir. İki türü vardır. Birincisi padişah, vezir, şeyhülislam gibi yaşayan devlet yöneticileri için yazılırken ikincisi dört halife, din ve tarikat büyükleri için yazılırlar (Dilçin, 2013: 263). Sefil Molla divanında methiyelerin de ayrı bir yeri ve önemi olduğu göze çarpmaktadır. Divandan tespit edilen bilgilere göre Molla, kıt kanaat geçinen bir kişidir. Maddi durumu iyi olmadığı ve özellikle yörede sevilen, takdir edilen birisi olduğu için durumu iyi olan kişi/kişilerin yardımına mazhar olmuştur. O da iyilik

gördüğü kişilerin lütfuna karşılık olarak şiirleriyle söz konusu kişileri, beyleri överek bir nev’i vefa borcunu yerine getirmiştir.

Sefil Molla, Çerkez Hacı Zekeriya Efendi’ye yazmış olduğu methiyenin yazılma nedenini şöyle anlatır: “Değirmenkaşı’ndan Çerkez Hacı Zekeriya Efendi namında yöre halkı tarafından bilinen ve sevilen bir hoca var idi. Çerkez Hacı Zekeriya Efendi’nin Halep Caddesi üzerinde dört, beş odalı güzelce bir evi vardır. Zekeriya Efendi, gönlü gözü tok bir adam olmakla beraber ticaret ve alışverişten anlamayan birisidir. Gönlü gözü tok olduğu için evine her gün beş, on kişi misafir olurdu. Bu kişileri Tanrı misafiri olarak gören Çerkez Hacı Zekeriya Efendi, misafirlerini tatlı dil, güler yüzle ağırlar ve onlardan kimilerini de o akşam misafir ederdi. Cömert ve yiğit bir yapısı olan Çerkez Hacı Zekeriya Efendi’nin eli ve gönlü gibi sofrası da her daim açıktı. Bu sofrada sabah akşam birbirinden çeşitli ve lezzetli yemekler çıkardı. Çayı kahvesi her zaman hazır olan Çerkez Hacı Zekeriya Efendi’nin sohbetine de doyum olmazdı. Bu güzel adamın bu hasletlerini görünce dayanamayıp şu methiyeyi yazıp zat-ı âlilerine gönderdim.” Sefil Molla’nın Çerkez Hacı Zekeriya Efendi’ye yazmış olduğu methiye ise şöyledir:

*Hak seni var etsin ya Hacı Efendi
Cemalin görenler şaduman olur,
Hüsn-ü iltifatın gören gedalar,
Keşkül bedes iken hep sultan olur.*

*Tükenmez odana gidip gelenler
Hesapsız nimetin yiyip kalanlar
Lütf-ü âliniz de mazhar olanlar
Sahibi servettir haneman olur.*

*Dünyada bulunmaz zatına nazır
Solda sıfır kalır hatem-i şehir
Sefil’e düşküne olursun zâhir
Tuğ sancak sahibi kahraman olur.*

*Her gece odanda beş on misafir
Sofranda yenilir nimetin vafir
Evsâh-ü hüsenen duyan bir kâfir
Kattı zinhâr eden Müslüman olur.*

*Bil cümle methadın meshini değer
Asi gazenferler boynunu eğer
Ne dâhi gadapla bakarsan eğer
Âdem bî-amânı mihrîbân olur.*

*İnsanı büyüten ilmi hünerdir
İfayı vadeden er oğlu erdir
Ekseri zenginler hammalı zerdür
Cedidir lütfü esir haneden olur.*

*Bin türlü nur etmiş eder dostuna
Herkes düşer ayağına mestine,
Gadapla adunun varsa üstüne,
Her taraf edâ-ı eleman olur.*

*Hacı Efendi derler Çerkezler Bey'i
Ancak Çerkez değil Arap'ın oğlu
Türklerin de Acemlerin de bulunmaz teği
El-hası manende kutsiyâr olur.*

*Hacının hacıya hüsn-ü niyeti
Dergâhı otağda makbuliyeti
Mulla'nın hocaya ububiyeti
Birkaç günlük değil her zaman olur.*

(25 Teşrinisani 1335).

Sefil Molla'nın bir diğer methiyesi de “Dağlı Mehmet Bey” olarak tanınan yiğit bir askere ithafen yazılmıştır. Molla, söz konusu methiyenin yazılması sebebini şöyle anlatır: “Mehmet Bey olarak bilinen zat, Hassa'nın Tiysek Karyesi hanedanlarından öteden beri beyzade beylerden Mürşit Bey'in oğludur. Bu zat, gayet akıllı ve tedbirli olup Hassa taraflarını korumakla yükümlü çetelerin ve çete başlarının büyük reislerindedir. Mehmet Bey, o kadar büyük bir reistir ki Hassa'daki çeteler ondan emir ve icazet almadıkça hiçbir şekilde hareket edemezlermiş. Onun emri ve izni olmadan bölgede kimse silahını patlatamazmış. Seferberliğin son günlerinde bizim mahtum Recep'i dâhi takip memurları alıp Belen'e firka-ı askeriyesinde Cemkenanı mevkisindeki mitrelyöz bölüğüne kayıt etmişlerdi. Bir süre sonra çocuğu görmek için oraya gittim. Yanımıza gelen asker arkadaşlarıyla konuşurken büyük adam olduğu simasından ve sözlerinden anlaşılan bir yiğit yanıma sokuldu. Kırk yıllık dost gibi samimi bir sohbeta daldık. Ben de bu dosttan kim olduğunu sual edince bana Mehmet Bey olduğunu söyledi. Bu yiğit hükümet tarafından zorla askere gönderilmiş. Cebike'de birkaç gün kaldıktan sonra merkez yerlerine gitmişlerdi. İşte bu yolla kendisiyle tanıştık. Sohbetinden ve kendisinden memnun kaldığım için kendisine methiye yazıp gönderdim. Methiyesini okuyan Mehmet Bey, cevaben yazdığı mektupta memnuniyetini dile getirmiş ve bizleri hak âşığı asıl Karacaoğlan unvanıyla taltif etmiştir.” Molla tarafından Dağlı Mehmet Bey'e yazılan methiye ise şöyledir:

*Vasfetmek isterim ben bir yiğidi
Dillerde söylenir dağlı Mehmet Bey
Felek hâlâ koymaz türkü yazmaya
Ne çare kollarım bağı Mehmet Bey*

*Elleri çok güzel yaylalı dağdır
Çevresi gülistan bahçeli bağdır
Atadan dededen beyzade beydir
Babası Yusuf Bey oğlu Mehmet Bey*

*Dost için can verir dostluk zamanı
Düşmanı parçalar vermez amanı
Cihan pehlivanı Türk kahramanı
Devletten fermanlı tuğlu Mehmet Bey*

*Hükmüne geçilmiş kurt ile kuşun
Başları teelikli sırmalı puşu
Hemi beylerbeyi hem çetebaşı
Çetesi ağalı beyli Mehmet Bey*

*Kılıcı çekince düşmanı bekler
Aslanı görünce kaçır köpekler
Nice bir yiğitler emrini bekler
Hazır baş silahlar yağlı Mehmet Bey*

*Kaşlarını sandım dabankılınıcı
Şol gara gözleri candan alıcı
Sinemi delmeye yülenmiş ucu
Kaykı kirpiklerin zağlı Mehmet Bey*

*Sofrası çıkınca cümle âlem konar
Bal peteği yığsan mığıra döner
Pekmezi akıtsa Bağdat'a iner
Tiyeginden şirin bağı Mehmet Bey*

*Sefil Mollam derki hayıf canları
Ah ile vah ile geçti günleri
Bir gün kara toprak olur tenlerin
Bağlandı yüklerim teğli Mehmet Bey*

SONUÇ

Sefil Molla divanında tekke şiiiri, divan şiiiri ve ağırlıklı olarak âşık edebiyatı tarzında şiirler yazıldığı tespit edilmiştir. Molla, yaşadığı çağın aydın bir kimliği ve kişiliğine sahiptir. Çağının diğer şairlerine göre dili oldukça sade ve anlaşılır bir kategoridedir. Divanındaki eserlerinde Molla'nın eski dinî-millî kahramanlık şiirlerinin yanında dünyanın faniliğinden, vahdet-i vücud felsefesine, tevhid ve tasavvuf anlayışına kadar geniş yelpazeli bir şiir anlayışının olduğu hissedilmektedir. Yine divandan yaptığımız tespitler neticesinde Sefil Molla'nın mutasavvıf kişiliği olan bir halk şairi olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Sefil Molla, tıpkı Hoca Ahmet Yesevi ve Yunus Emre gibi halk edebiyatından, millî zevk ve tahayyülden hareketle tasavvufî tarzda eserler oluşturmuştur. Söz konusu bu durum, İslamiyet'in ve tasavvufun özelliklerini halka benimsetmek amacıyla ve bilhassa halkın anlayabileceği bir dille halka yaklaşma ve onların derdine tercüman olma olarak da değerlendirilebilir.

Bizler, Sefil Molla divanından hareketle o dönemin Anadolu'sunun sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel bağlamdaki özelliklerini de eserlerden hareketle tespit edebileceğimiz kanaatindeyiz. Sonuç olarak, Sefil Molla divanının içeriğinden hareketle söz konusu divanın halkın zevkine uygun bir Türk tasavvuf edebiyatı oluşturulması yönünde destekleyici bir unsur arz ettiğini de burada zikretmeliyiz.

KAYNAKÇA

ARTUN, Erman (2013), Âşık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Karahan Kitabevi, Adana.

ARTUN, Erman (2014), Ansiklopedik Halkbilimi – Halk Edebiyatı Sözlüğü, Karahan Kitabevi, Adana.

ARTUN, Erman (2015), Âşık Geleneği ve Âşık Edebiyatı (Edebiyat Tarihi/Metinler), Karahan Kitabevi, Adana.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2000), Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, Akçağ Yayınları, Ankara.

DİLÇİN, Cem (2013), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Dinî Kavramlar Sözlüğü (2010), Yayına Hazırlayan: İsmail Karagöz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 589, Sistem ofset Yayınları, Ankara.

GÜZEL, Abdurrahman – TORUN, Ali (2014), Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Akçağ Yayınları, Ankara.

KIRAÇ, Ekrem (2013), Türkiye Sahası Türk Halk Edebiyatı, Gökçe Yayınları, Denizli.

KOÇİN, Aldulhakim (2011), Türk Edebiyatında Mücaat, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

MAKAL, Tahir Kutsi (2002), Türk Halk Şiiri, Toker Yayınları, İstanbul.

ONAY, Ahmet Talat (1996), Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i, Akçağ Yayınları, Ankara.

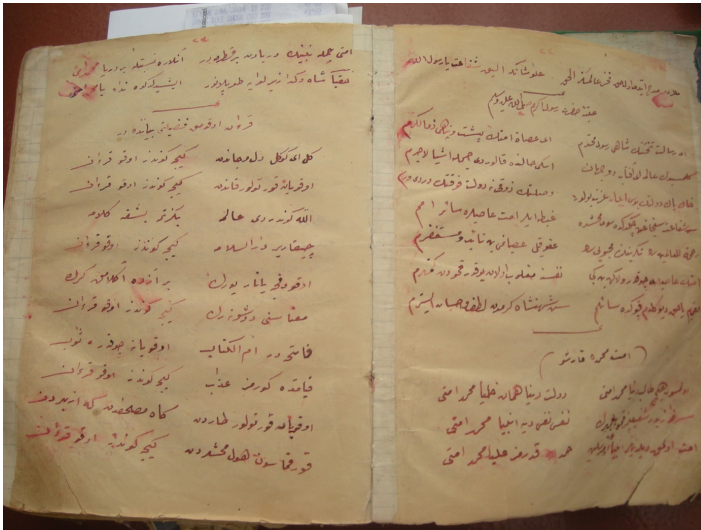
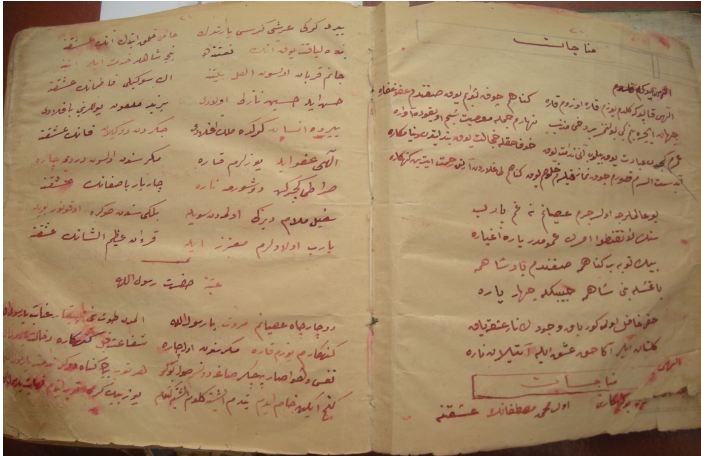
PALA, İskender (1989), Divan Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara.

<http://www.bilgiustam.com/mnacat-nedir/>

EKLER

Fotoğraf 1. Sefil Molla, eşi ve yazdığı divanıyla...

Fotoğraf 5. Sefil Molla divanının içerisinde